

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

1-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.U.Xamidjanov Sport kurashi turlariga saralash va erta yo'naltirishda yakkakurash elementlariga ega harakatli o'yinlardan foydalanish metodlari.....	85
A.A.Parmonov Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida aksiologik yondashuv asosida akmeologik motivatsiyani rivojlantirishga doir tajriba-sinov ishlari natijalarini ilmiy-nazariy tahlili	90
M.A.Tursunboyeva Tabiiy fanlar fakultetlarida ingliz tilini o'qitishning mazmuni tushunchasining lingvodidaktik tavsifi	97
M.I.Boymanova Xalqaro baholash dasturlari talablari asosida o'quvchilar kompetentsiyasini shakllantirish	102
A.Matkarimov O'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlashning ijtimoiy-pedagogik omillari (xalqaro baholash tadqiqotlari misolida)	105
N.M.Xodjibolayeva Al-Farg'oniy va Abu Rayhon Beruniyning tabiiy-ilmiy qarashlari asosida talabalarning ekologik kompetentligini rivojlantirish masalalari	110
M.Sh.Dehqonova Bo'lajak o'qituvchilarda loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish konsepsiyasi	114
N.Sayimbetova Talabalarni loyihaviy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	117
A.Abdullayev Jismoniy mashqlar inson "Hayotiy quvvati"ni tiklash vositasi	121
J.Sh.Mamayusupov Bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkurni rivojlantirish texnologiyasini takomillashtirish zarurati.....	125
S.Abdullayev Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarini kognitiv kompetentligini shakllantirishning pedagogik mazmuni.....	129
D.O.Djalilova Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining germeneytik kompetentligini rivojlantirishning mazmun-mohiyati.....	138
M.M.Азизов Что такое нордическая ходьба (nordic walking), финская ходьба, северная ходьба с палками, скандинавская ходьба?	141
L.Z.Xolmurodov 9-10 yoshdagi bolalarning muvozanat saqlash funksiyasini rivojlantirishning yoshga xos me'yorlari.....	147
I.M.Saidov Ijtimoiy-madaniy kompetentlikning ilmiy tavsifi	151
O.A.Xo'jaqulov Bo'lajak ichki ishlar organlari xodimlarida kasbiy kompyentlikni rivojlantirishning pyedagogik shart-sharoitlari	155

FALSAFA

A.A.Qambarov Abdurauf fitrat ijtimoiy-siyosiy va madaniy faoliyatining falsafiy tahlili	161
B.B.Namozov Movarounnahrda temuriylar davrida tasavvuf ijtimoiy ma'naviy hodisa sifatida	166
M.T.Voxidova Yoshlarda barqarorlik va bag'rikenglikni namoyon bo'lishining ijtimoiy-axloqiy jihatlari.....	172
I.M.Arzimatova Ayol rahbarlarning axloqiy va estetik madaniyatini integratsiyalash asosida "Rahbar ayol" portretini shakllantirish vazifalari	176

**TALABALARNI LOYIHAVIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING PEDOGAGIK
IMKONIYATLARI****ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ К ПРОЕКТНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ****PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF PREPARING STUDENTS FOR PROJECT
ACTIVITIES****Sayimbetova Nasiba Zinatdinova¹**¹Berdok nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti assisenti**Annotatsiya**

Mazkur maqola talabalarning loyihaviy faoliyatga tayyorlash va tashkil etishga oid kasbiy bilimlar va pedagogik imkoniyatlarni o'zlashtirishlari, ularning bilish faoliyatlari va kasbiy mustaqilliklari, pedagogik faoliyat madaniyatini egallashga intilishlari ta'lim jarayonini samarali tashkil eta olish kompetensiyalarini egallash imkonini beradi.

Аннотация

Овладение этими студентами профессиональными знаниями и педагогическими инновациями, связанными с подготовкой и организацией проектной деятельности, их познавательной деятельностью и профессиональной самостоятельностью, стремление овладеть культурой педагогической деятельности позволит им приобрести компетенции эффективной организации образовательного процесса.

Abstract

These students' mastery of professional knowledge and pedagogical innovations related to preparation and organization of project activities, their cognitive activities and professional independence, and their desire to master the culture of pedagogical activity, will enable them to acquire the competencies of effectively organizing the educational process.

Kalit so'zlar: talaba, loyiha, texnologiya, kompetentlik, model, metodika, vosita, ilg'or, xorijiy, ta'lim-tarbiya, standartlar, bilim, ko'nikma, malakalarini

Ключевые слова: студент, проект, технология, компетенция, модель, методология, инструмент, продвинутое, зарубежное, образование, стандарты, знания, навыки, квалификация

Key words: student, project, technology, competence, model, methodology, tool, advanced, foreign, education, standards, knowledge, skills, qualifications

KIRISH

Bugungi kunda dunyo miqyosida olib borilayotgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak mutaxassislar uchun jahon sivilizatsiyasi yutuqlari va axborot resurslaridan keng foydalanish, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish, ta'lim mazmunini xalqaro standartlar asosida tashkil etish masalalari alohida dolzarblik va ahamiyat kasb etmoqda. Bunda innovatsion texnologiyalar qatoridan o'rin olgan loyihalash vositalarining ahamiyati beqiyosdir

O'zbekistonda ham ta'lim jarayonini loyihalash, talablarni kasbiy faoliyatga tayyorlash, ularda tegishli bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilish bo'yicha olib borilayotgan ilmiy tadqiqot ishlari natijalari oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalash jarayoniga tatbiq etilmoqda. Respublikamizda "Ta'lim va fan sohasini rivojlantirish, uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish" masalalari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Mamlakatimizda ilg'or xorijiy tajribalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish borasida olib borilayotgan ishlar, talabalarni loyihaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini loyihalashga tayyorlashning didaktik xususiyatlarini belgilash, ta'lim-tarbiya jarayonini loyihalashga oid kompetensiyalarini rivojlantirish hamda oliy ta'lim amaliyotida foydalanishga oid ilmiy-nazariy tavsiyalar yaratishni taqozo etmoqda

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLARI

Pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash konseptsiyasiga kelsak, uning yagona talqini yo'q: ba'zilar pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlashni o'qituvchilar, talabalar, pedagogik jamoatchilik, ta'limning yangi mazmuni va texnologiyalari, pedagogik faoliyat va fikrlash usullari va texnologiyalari (V.A.Bolotov, E.I.Isayev, V.I.Slobodchikov, N.A.Shaydenko) ning eng yangi shakllarini yetishtirish jarayoni sifatida belgilaydi. (V.A.Slastenin, I.F.Isayev, A.I.Mishchenko,

E.N.Shiyanov), va nihoyat - mazmunli, tashkiliy-uslubiy, moddiy-texnik va empirik-intuitiv va ilmiy darajalarda amalga oshirilayotgan pedagogik muammo yaxlit holda amalga oshirish rejasi ijtimoiy - psixologik loyihaviy faoliyatga tayyorlash sifatida ko'p bosqichli rejalashtirish (V.P.Bespalko) sifatida o'z faoliyatlarini olib borishgan.

Talabalarning loyihaviy faoliyatga tayyorlash va tashkil etishga oid kasbiy bilimlar va pedagogik innovatsiyalarni o'zlashtirishlari, ularning bilish faoliyatlari va kasbiy mustaqilliklari, pedagogik faoliyat madaniyatini egallashga intilishlari ta'lim jarayonini samarali tashkil eta olish kompetensiyalarini egallash imkonini beradi. Talabalarning ta'lim jarayonini loyihalash va tashkil etish ko'nikmalarining mavjud darajalarini aniqlashda professor-o'qituvchilar tashxislash turlarini bilishlari va uni amalga oshirishda muayyan prinsiplarga amal qilishlari talab etiladi. Talabalarning ta'lim jarayonini loyihalashga oid ko'nikmalari mavjud darajasini tashxislash-pedagogik jarayon sifati va samaradorligini baholash, talabalarning kasbiy rivojlantirish dasturiga muntazam tuzatishlar kiritish, ta'lim konsepsiyasini o'zlashtirish jarayonlarini tashkil etish va bu jarayonning mazmunini aniqlash asosida o'quv dasturlari, o'quv uslubiy majmualari va ish rejasini mazmunan boyitish imkonini beradi. Har bir talabada hosil bo'lgan kasbiy innovatsion faoliyat darajasi va mazmunini tahlil qilish uzluksiz pedagogik jarayon davomida amalga oshirilishi kerak. Talabalarning ta'lim jarayonini loyihalash va tashkil etish ko'nikmalarining mavjud darajasini tashxislash jarayoni barcha talabalarni to'liq qamrab olishi va kasbiy innovatsion faoliyat taraqqiyotining muayyan parametrlari bo'yicha tizimli tashxislash usullari va yo'llarini qo'llashga erishish imkonini beradi. Talabalarning ta'lim jarayonini loyihalash va tashkil etishga oid ko'nikmalari darajasini o'rganish doirasida belgilangan vazifalarga muvofiq tarzda qo'llaniladigan metodlar bir necha guruhlarga bo'linadi. Ular: kasbiy faoliyatning psixologik xususiyatlarini aniqlashga xizmat qiladigan metodlar; kasbiy pedagogik faoliyatni tashxislash metodlari (miqdor ko'rsatkichlarini aniqlash maqsadida); tadqiqotchilik metodlari; bunday metodlardan bo'lajak o'qituvchilarning ruhiy holatlarini aniqlash maqsadida foydalaniladi; talabalarni kasbiy pedagogik faoliyatlari rivojlanishini aniqlash maqsadida shakllantiruvchi metodlardan ham foydalaniladi. Talabalarning loyihaviy faoliyatga tayyorlash va tashkil etishga oid bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash hamda tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarga keldik:

Loyihaviy faoliyatga tayyorlash va uni samarali tashkil etishga talabalarning tayyorlash hamda ularni kasbiy yondashuv asosida ta'lim texnologiyalari bilan qurollantirishga oid nazariy yondashuvlar va amaliy tajribalarni o'rganish natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, pedagogika fanida ta'lim-tarbiya jarayonini loyihalashga Talabalarni tayyorlash muammosi nazariy-emperik jihatdan o'z yechimini topmagan. Shunga ko'ra loyihaviy faoliyatga tayyorlashva uni tashkil etishga alabalarning kasbiy yondashuv asosida tayyorlashning shart-sharoitlari, bu jarayonning mazmuni, shakllari, usullari, metodlari, mexanizmlarini aniqlash kabi masalalar o'z yechimini kutmoqda. Ta'lim-tarbiya jarayonini loyihalashga qaratilgan pedagogik faoliyat o'zining didaktik hamda psixologik xususiyatlariga ega bo'lib, mazkur xususiyatlarni aniqlash orqali talabalarning kasbiy faoliyatini sifat jihatdan takomillashtirish imkoniyati vujudga keladi

Bizning fikrimizcha, zamonaviy ta'lim amaliyotida loyihaviy faoliyatga tayyorlash nazariy muammolarini hal qilish ushbu yondashuvning o'ziga xos xususiyatlarini talab qiladi, bu ijtimoiy-pedagogik deb ta'riflanishi mumkin: uning oqibatlari (ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar) bo'yicha ta'lim sohasi (ta'lim sohasi) va ijtimoiy. Bugungi kunda ijtimoiy - pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash ta'lim tizimining turli darajalarida amalga oshirilmoqda. Ta'limni isloh qilish va rivojlantirish maqsadlariga nisbatan loyiha mohiyatini pedagogik ilm-fanni tushunishda yangi qadam tashlashga imkon beruvchi gumanitar bilimlarning turli sohalarida loyihalash bo'yicha nazariy g'oyalarni kontseptual tahlil qilish va sintez qilishni amalga oshirdi; umumiy falsafiy rivojlanish tamoyilini aniqlashtirish amalga oshirildi, buning asosida bugungi kunda ta'limda innovatsion o'zgarishlar amalga oshirilmoqda; mintaqaviy ta'limda ijtimoiy-pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari ishlab chiqilgan bo'lib, uning mohiyatini, umumiy tamoyillarini, texnologiyalarini, zamonaviy ta'limni hududiy lashtirish jarayonlarida loyiha faoliyatining usullarini belgilaydi; umumiy kontseptsiya shakllantirildi. "Ta'limda loyihaviy faoliyatga tayyorlash" ta'lim tizimini rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirishning asosiy mexanizmi sifatida; ijtimoiy-pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash samaradorligi mezonlari ishlab chiqildi. Pedagogik adabiyotning nazariy tahlili ba'zi umumlashmalarga imkon berdi.

Bugungi kunda jamiyatda jadal o'zgarishlar va tub o'zgarishlar yuz berganda, loyihaviy faoliyatga tayyorlash ta'limda yetarlicha o'zgarish, sharoit yaratish va uni rivojlantirishning ichki

PEDAGOGIKA

mexanizmlarini aniqlashning prinsipial jihatdan yangi va fundamental usuliga aylanmoqda. Ijtimoiy-pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash-ijtimoiy amaliyot shakli sifatida polidissiplinar tadqiqot va rivojlantirish va ta'lim o'z-o'zini rivojlantirish sohasida kompleks ishlanmalar amalga oshirish uchun maxsus tashkil raznoprofessional faoliyati. Ijtimoiy - pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash ideal loyihaviy faoliyatga tayyorlash (loyihaviy faoliyatga tayyorlash g'oyasini ishlab chiqish) va loyiha rejasini amaliy amalga oshirish bilan bir vaqtda bog'liq faoliyati (pedagogik, ilmiy, boshqaruv), bir qator integratsiya-nima mumkin, yoki nima bo'lishi kerak. Ushbu faoliyatning integratsiyasi ishlab chiquvchilar va realizatorlarning jonli tashuvchilari bo'lgan juda aniq ta'lim loyihaviy faoliyatga tayyorlashda namoyon bo'ladi. Ijtimoiy-pedagogik ta'limdan tashqari ta'limdagi loyihaviy faoliyatga

Tayyorlashning rivojlanayotgan paradigmasi, shuningdek, rivojlanayotgan ta'lim amaliyoti, ta'lim texnologiyalari, pedagogik faoliyat usullari va vositalarini qurish va inson hayotining haqiqiy mavzusi va faoliyati uchun maqbul shart-sharoitlarni yaratadigan ta'lim jarayonlarini rivojlantirishning psixologik va pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlashini o'z ichiga oladi. Birgalikda, bu turdagi loyihaviy faoliyatga tayyorlash va ta'lim jarayonlarining yangi turlarini yaratishga qodir bo'lgan amaliy yo'naltirilgan pedagogik ilmning zamonaviy qiyofasini belgilaydi.

Shunday qilib, ta'lim sohasidagi tadqiqotlar va loyihaviy faoliyatga tayyorlash amaliyotining nazariy tahlillari ta'lim sohasidagi organik o'zgarishlarni ta'minlaydigan mustaqil, ko'p funktsional, integral, adaptiv sifatida loyiha faoliyatini o'rganish bilan bog'liq pedagogik fanni rivojlantirishda yangi yo'nalishni shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni ochib beradi. Bugungi kunda pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash ma'lum bir pedagogik tizimni amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni aniqlash bo'yicha faoliyatni anglatadi. A.P.Tryapitsina ko'ra, bu yondashuv ahamiyati, u pedagogik jarayonida inson shakllanishi uchun sharoitlar to'liqligini ta'minlash, ta'lim tizimining pedagogik asoslarini topish imkonini beradi, deb aslida yotadi. Zamonaviy tadqiqotchilar aniq ma'lum bir yosh oralig'i, ta'lim muassasalari va ta'lim muhitlar ijtimoiy-pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash va ta'lim amaliyotini rivojlantirish pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash doirasida o'quv jarayonlarini rivojlantirish psixologik va pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlash ta'kidlab, loyihaviy faoliyatga tayyorlash obyektini belgilash. Shunday qilib, ta'limdagi loyihaviy faoliyatga tayyorlash-ta'limni rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirishni ijtimoiy amaliyot shakli sifatida ta'minlaydigan, inson ta'limiga bo'lgan ehtiyojni, u yashayotgan jamiyatni va ta'lim tizimlarining ehtiyojlarini qondirishga imkon beradigan kompleks tadqiqotlar va loyiha ishlanmalarini amalga oshirish bo'yicha tashkil etilgan faoliyat tizimi. Pedagogik loyihaviy faoliyatga tayyorlashning mantiqi bir-birini ketma-ket o'zgarib turadigan faoliyat turlarini-dolzarb muammolar yoki vaziyatlarni tahlil qilish, kontseptualizatsiya qilish, dasturlash, yangi ta'lim amaliyotini rejalashtirish va loyihalash, shuningdek, loyihaviy faoliyatga tayyorlash jarayoni subyektlarining faoliyatini tashkil etish shakllari bilan ifodalanishi mumkin. Ba'zi nashrlarda ta'lim loyihaviy faoliyatga tayyorlash cheklangan miqdordagi o'zgarishi bo'lib, u mumkin bo'lgan resurslar, Real mablag'lar va muayyan tashkilot doirasida yangi maqsadlarga erishish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni takidlash mumkinki, talabalarning loyihaviy faoliyatga tayyorlashga tashkil etishga oid kasbiy bilimlar va pedagogik innovatsiyalarni o'zlashtirishlari, ularning bilish faoliyatlari va kasbiy mustaqilliklari, pedagogik faoliyat madaniyatini egallashga intilishlari ta'lim jarayonini samarali tashkil eta olish kompetensiyalarini egallash imkonini beradi. Talabalarning ta'lim jarayonini loyihalash va tashkil etish ko'nikmalarining mavjud darajasini tashxislash jarayoni barcha talabalarni to'liq qamrab olishi va kasbiy innovatsion faoliyat taraqqiyotining muayyan parametrlari bo'yicha tizimli tashxislash usullari va yo'llarini qo'llashga erishish imkonini berdi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. “Қонун устиворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови”. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // Халқ сўзи, 2016 йил 8 декабрь.

2. Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъатни ривожлантириш, маданиятимиз халқимизнинг маънавиятини юксалтиришнинг муҳим омилларидан биридир. -Т., 2017 - № 153 (6817). - 4-август. - С. 1

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 20-fevraldagi "Prezident maktablarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4199 sonli qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 07/19/4199/2642-son

4. Dilshodovich, I. S. (2023, October). PRINCIPLES OF THE FORMATION OF 4.COMPETENCY FOR PREPARING STUDENTS FOR FAMILY LIFE. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 2, No. 17, pp. 29-32).

5. Dilshodovich, I. S. (2023, October). TALABALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK OMIL VA VOSITALARI. In *INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 2, No. 13, pp. 96-100).

6. Dilshodovich, I. S. (2023). TALABA-YOSHLARNING FAMILISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TIZIMINI. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 3(32), 198-202.

7. Ismoilov, S. (2023). O'SMIR YOSHDAGI O'G'IL BOLALARNI XAYOTGA TAYYORLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING TAMOILLARI. *Scientific journal of the Fergana State University*, (1), 227-230.